

Spis treści

Podziękowania	9
Wstęp	11
1. Przedmiot badań	11
2. Cele pracy	13
3. Metodologia	14
4. Materiał badawczy	15
5. Układ pracy	16
6. Stan badań	18
Rozdział I	
Metody i narzędzia językoznawstwa korpusowego	21
1. Korpusy języka polskiego	21
1.1. Podkorpus Narodowego Korpusu Języka Polskiego	22
1.2. Korpus Instytutu Podstaw Informatyki PAN	23
1.3. Korpus Słownika Frekwencyjnego Instytutu Podstaw Informatyki PAN	24
1.4. Korpus Rzeczypospolitej	24
1.5. Korpus internetowy	25
2. Przygotowanie korpusów tekstów do badań nad językiem	26
2.1. Segmentacja	26
2.2. Indeksowanie	27
2.3. Hasłowanie	29
2.4. Struktura indeksów morfologiczno-składniowych	30
3. Części mowy i kategorie morfologiczne	30
3.1. Indeksowanie czasowników	32
3.2. Indeksowanie cząstki <i>się</i>	36
4. Ekstrakcja danych korpusowych	37
4.1. Przetwarzanie korpusów językowych	38
4.2. Identyfikacja połączeń form czasownikowych z cząstką <i>się</i> ...	39
4.3. Tworzenie list frekwencyjnych	44
4.4. Ustalanie stopnia łączliwości form czasownikowych z cząstką <i>się</i>	45
5. Dane korpusowe pozyskane w sposób automatyczny	46

Rozdział II	
Prezentacja przedmiotu i zakresu badań	49
1. Przedmiot badań	49
1.1. Metoda doboru czasowników	49
1.1.1. Kryterium semantyczne	49
1.1.2. Kryterium formalne	51
1.2. Cechy definicyjne czasowników	52
1.2.1. Cechy morfologiczne	52
1.2.2. Cechy semantyczne	56
1.3. Analiza składnikowa	57
1.3.1. Inwentarz cech semantycznych	57
1.3.2. Typy zmiany pozycji ciała względem osi ciała	60
2. Zakres badań	66
2.1. Analiza ilościowa	66
2.2. Analiza jakościowa	67
Rozdział III	
Frekwencja czasowników w korpusach tekstów	69
1. Podział czasowników ze względu na częstość <i>F</i>	69
2. Ranga typów zmiany pozycji ciała względem osi ciała	73
3. Prototypowe nazwy zmiany pozycji ciała względem osi ciała	76
4. Podsumowanie	84
Rozdział IV	
Cechy fleksyjne czasowników	87
1. Typy klas form fleksyjnych	88
2. Charakterystyka statystyczna typów klas form fleksyjnych	96
2.1. Sumaryczna frekwencja klas form fleksyjnych danego typu	96
2.2. Sumaryczna liczba klas form fleksyjnych danego typu	100
2.3. Temat podstawowy form fleksyjnych	102
3. Klasy form fleksyjnych opartych na temacie czasu przeszłego ...	104
3.1. Klasy form czasu przeszłego	104
3.2. Klasy bezokoliczników	107
3.3. Klasy gerundiów	108
3.4. Klasy imiesłówów przysłówkowych uprzednich	109
3.5. Klasy form bezosobowych	110
4. Klasy form fleksyjnych opartych na temacie czasu teraźniejszego	110
4.1. Klasy form czasu teraźniejszego	110
4.2. Klasy imiesłówów przysłówkowych współczesnych	113
4.3. Klasy imiesłówów przymiotnikowych czynnych	113
4.4. Klasy form czasu przyszłego prostego	115
4.5. Klasy form trybu rozkazującego	117
5. Podsumowanie	119

Rozdział V

Położenia cząstki <i>się</i> względem form czasownikowych	125
1. Szyk <i>się</i> we współczesnej polszczyźnie	125
2. Frekwencja cząstki <i>się</i> w położeniu prewerbalnym i postwerbalnym	127
3. Frekwencja cząstki <i>się</i> na różnych pozycjach postwerbalnych i prewerbalnych	130
3.1. Wystąpienia cząstki <i>się</i> na różnych pozycjach postwerbalnych	133
3.1.1. Pozycja „plus 1”	133
3.1.2. Pozycja „plus 2”	135
3.1.3. Pozycja „plus 3”	136
3.2. Wystąpienia cząstki <i>się</i> na różnych pozycjach prewerbalnych	138
3.2.1. Pozycja „minus 1”	138
3.2.2. Pozycja „minus 2”	139
3.2.3. Pozycja „minus 3”	140
4. Podsumowanie	141

Rozdział VI

Cechy słotwórcze czasowników	145
1. Tematy bezprefiksalne i prefiksalne	145
1.1. Tematy bezprefiksalne	146
1.2. Tematy prefiksalne	148
2. Szeregi słotwórcze	151
3. Semantyka prefiksów	156
3.1. Prefiks <i>na-</i>	156
3.2. Prefiks <i>o-/ob(e)-</i>	157
3.3. Prefiks <i>od(e)-</i>	158
3.4. Prefiks <i>po-</i>	159
3.5. Prefiks <i>prze-</i>	160
3.6. Prefiks <i>przy-</i>	161
3.7. Prefiks <i>roz(e)-</i>	162
3.8. Prefiks <i>u-</i>	162
3.9. Prefiks <i>w(e)z-/w(e)s-</i>	163
3.10. Prefiks <i>wy-</i>	163
3.11. Prefiks <i>z(e)-/s-/ś-</i>	164
3.12. Prefiks <i>za-</i>	165
4. Podsumowanie	166

Rozdział VII

Siła łączliwości form czasownikowych z cząstką <i>się</i>	177
1. Metoda pomiaru	177
2. Wyniki testu χ^2	181

3. Formy podstawowe i wtórne czasowników	185
4. Podsumowanie	191
Rozdział VIII	
Cechy składniowe czasowników	195
1. Częstka <i>się</i> w strukturze argumentowej predykatu	198
2. Konotacja	202
3. Walencja	208
3.1. Użycia niemetaforyczne	208
3.2. Użycia metaforyczne	215
4. Podsumowanie	221
Rozdział IX	
Możliwości i ograniczenia badania cech formalnych czasowników na podstawie danych korpusowych pozyskanych w sposób automatyczny	227
1. Możliwości	228
2. Ograniczenia	231
3. Podsumowanie	241
Zakończenie	243
1. Ustalenia w zakresie frekwencji czasowników w korpusach tekstów	243
2. Ustalenia w zakresie cech fleksyjnych czasowników	244
3. Ustalenia w zakresie położeń częstki <i>się</i> względem form czasownikowych	246
4. Ustalenia w zakresie cech słotwórczych czasowników	246
5. Ustalenia w zakresie siły łączliwości form czasownikowych z częstką <i>się</i>	249
6. Ustalenia w zakresie cech składniowych czasowników	250
7. Perspektywy badawcze o wymiarze poznawczym	251
8. Perspektywy badawcze o wymiarze praktycznym	253
Aneks	255
Bibliografia	371
Wykaz skrótów	381
Spis tabel	383